સત્સંગ બાલવાટિકા

સંપાદક : શાસ્ત્રી હરિકેશવદાસજી (ગાંધીનગર)

સુગંધના બદલામાં સોનું

- શાસ્ત્રી હરિપ્રિયદાસ (ગાંધીનગર)

સુંદર સભા ચાલતી હતી. સભામાં અમદાવાદથી એક માળી આવ્યો. માળી એટલે પુષ્પનો ધંધો કરે. ફુલ લાવે ને હાર બનાવીને વેચે. આ માળીના હાથમાં વાંસની ટોપલી હતી. અને એ ટોપલીમાં ઘણાં બધાં પુષ્પ ભરેલાં હતા. શ્રીજીમહારાજની પાસે આવીને એ ફુલની ટોપલી મૂકી. સ્વામિનારાયણ ભગવાને આખીયે ટોપલી ઉંચકી અને બધાં ફુલ સૂંધ્યા. શ્રીજી મહારાજે એ પુષ્પની ટોપલી ઉપર હાથ ફેરવ્યો. અને કહ્યું ''હે સંતો ! બધા ઉભા થાવ. અમારી પાસે આવો અને આ ફુલની છાબડીમાંથી એક એક ફૂલ લઈ જાવ.'' બધાય સંતો ક્રમશઃ ઉભા થયા. એક એક પુષ્પ લેવા માંડ્યા. કેટલાક અધીરીયા ભક્તો ઊંચા થઈને જોવા માંડ્યા. છાબડી તો આટલી જ છે. સંતો ઘણા બધા છે. ફુલ ખાલી થઈ જશે. પણ ખાલી થયાંજ નહીં.

શ્રીજીમહારાજે ભક્તોને કહ્યું કે ''હે ભક્તો ! તમે પણ એક એક જણ આવો, આમાંથી ફૂલ લઈ જાવ.'' તમામ સત્સંગીઓએ પ્રસાદીનું એક એક પુષ્પ સ્વીકાર્યું. મહારાજ સ્વયં ઉભા થયા. અને એ છાબડીમાંથી ખોબો ભરીને બહેનોની સભામાં ફુલ ચઢાવ્યાં. લ્યો એક એક તમે પણ લઈ લો. છતાં છાબડીમાં પુષ્પ એમને એમ દેખાતાં હતા.

ભગવાન માળીને કહે છે, ''આટલાં બધા ફુલો સંતોને, હરિભક્તોને, બહેનોને આપ્યાં છતાં તમારા ફુલ તો ખૂટતાં જ નથી. આ તમારી છાબડી છે કે અક્ષયપાત્ર છે? માળી કહે છે ''મહારાજ ! હું તો મારા સ્વાર્થ ભાવથી આવ્યો હતો.'' ભગવાન આગળ જે સત્ય રજૂ કરે એ જીતે. આપણા મનમાં સ્વાર્થ હોય તો કહી દેવું. મહારાજ ! અહીં આવીને બેસું છું તો સ્વાર્થભાવથી આવું છું. મારી મુશ્કેલીઓ દૂર થાય એટલા માટે અહીં અરજી કરવા આવું છું.

આ માળી કહે છે ''મહારાજ ! હું તો સ્વાર્થ ભાવથી આવ્યો હતો. મને એમ હતું કે જેતલપુરમાં ઘણા બધા ભક્તો ભેગા થયા છે અને મારા આ ફુલ લઈને હું જાઉં તો બધાં ફુલ ટપોટપ વેચાઈ જાય. અને મારૂં કામ થઈ જાય. પણ મહારાજ ! બધા ભક્તોને ફૂલ મળ્યાં, બધા સંતોને મળ્યાં પણ મારૂં કામ થવાનું તો બાકી જ રહી ગયું.'' શ્રીજીમહારાજ કહે છે, ''જો આ ફૂલના તું હાર બનાવ.'' માળીએ ત્યાંને ત્યાં ભાવથી ગૂંથીને હાર બનાવ્યા. મહારાજે એના હાર સ્વીકાર્યા. કંઠમાં ધારણ કર્યા.

સ્વામિનારાયણ ભગવાન ભક્તોને કહે છે, જુઓ આ ફૂલના હાર કેવા લાગે છે ? મહારાજ ! બહુ સરસ લાગે છે. તો અમે આ પુષ્પના હાર સ્વીકાર્યા છે. હવે આ દાગીનાની જરૂર નથી. ભક્તોએ જે દાગીના પહેરાવ્યા હતા તેમાંથી સોનાનો હાર અને વીંટી હતી એ કાઢી માળીને આપી દીધી. બોલ, તારૂં કામ થયું હવે ? આ માળી એટલો બધો ખુશ થઈ ગયો. ઓ....હો....હો.... મહારાજ હું આ આખી ટોપલી વેચી દેત ત્યારે અડધો રૂપિયો માંડ મળત. સ્વામિનારાયણ ભગવાન કહે છે, ''આ લઈ જા, અમારૂં ભજન કરજે, તું કાયમ સુખી થઈશ.''

પરમાત્મા આપે ત્યારે એવું આપે, એવું આપે કે જીંદગી સુધરી જાય. પ્રભુએ કહ્યું, તું કાયમ સુખી થઈશ. એમ ન કહ્યું કે આ સોનું ચાલશે એટલા દાડા સુખી થઈશ. તું કાયમ સુખી થઈશ. જે ભજન કરે, ભગવાનની ભક્તિ કરે એ કાયમ સુખી. નિઃસ્વાર્થભાવથી ભજન કરનાર થોડા હોય પણ સાંસારિક મુશ્કેલી હોય, કાંઈક તકલીફ આવી હોય એ મીટાવવા કંઈને કંઈ થોડો સ્વાર્થભાવ હોય. એ સ્વાર્થભાવ સાથે ભજન થાય એ પણ ખોટું નથી. નિષ્કામ ભક્ત હોય કે સકામ ભક્ત પણ ભજન કરે એના ઉપર ભગવાન રાજી થાય છે.

વ્હાલા મિત્રો ! જીવનમાં સદ્‌ગુણો રૂપી પુષ્પોનો પમરાટ પ્રસરે અને ભજન-ભક્તિની કુસુમમાળા ભગવાન ધારણ કરી સદાય રાજી રહે અને સદૈવ સુખી રાખે એવી આ નૂતન વર્ષે સ્વામિનારાયણ ભગવાનના ચરણોમાં પ્રાર્થના સાથે બાલવાટિકાના વાચક મિત્રોને નૂતનવર્ષાભિનંદન સહ સપ્રેમ જય સ્વામિનારાયણ.

●

બોધ કથા

- નારાયણ વી. જાની (ગાંધીનગર)

સંસ્કૃતની એક ઉક્તિ ખૂબ સરસ છે. તેમાં જ્ઞાની વિદ્વાન માણસની મહત્તા દર્શાવાઈ છે.

स्वगृहे पूज्यते मुर्ख, स्वग्रामे पुज्यते प्रभुः ।

स्वदेशे पूज्यते राजा, विद्वान सर्वत्र पूज्यते ॥

શ્લોકનો અર્થ છે : મૂર્ખ માણસ પોતાના ઘરમાં જ માન-સન્માન મેળવે છે. ગામનો આગેવાન પોતાના ગામમાં જ માન-સન્માન મેળવે છે. જે તે દેશનો રાજા પોતાના દેશમાંજ માન-સન્માન મેળવે છે. પરંતુ જે વિદ્વાન છે, જે જ્ઞાની છે તે સમગ્ર દુનિયામાં જ્યાં જાય તે દરેક જગ્યાએ માન-સન્માન, યશ, કીર્તિ, પ્રતિષ્ઠા મેળવે છે.

એક નાની બોધ કથા પરથી આપણે જ્ઞાન અને વિદ્વતાનું શું મહત્વ છે તે જાણીએ.

એક વિશાળ જંગલમાં મોટો આશ્રમ હતો. આ આશ્રમમાં એક મહાજ્ઞાની, વિદ્વાન અને તપસ્વી એવા ગુરૂ રહેતા હતા. આ આશ્રમમાં વિદ્યાભ્યાસની ખૂબજ સારી પ્રવૃતિ થતી. ઘણા બધા વિદ્યાર્થીઓ આ આશ્રમમાં રહેતા. તેઓને જ્ઞાન, સેવા, સદાચારના પાઠ ગુરૂ આપતા અને વિદ્યાર્થી વિદ્યાભ્યાસની સાથે સાથે ગુરૂનિશ્રામાં રહીને માનવજીવનની સાર્થકતા રૂપ પ્રભુ ભજન કરી પોતાના ઉચ્ચતમ જીવનની ઈમારતનો પાયો મજૂબત કરતા હતા.

એક દિવસની વાત છે. ગુરૂના સાનિધ્યમાં બેસીને વિદ્યાર્થીઓ વિદ્યાભ્યાસની પ્રવૃત્તિ કરતા હતા. સંધ્યાકાળ થયો અને અંધારૂ થવા લાગ્યું એટલે ગુરૂએ વિદ્યાભ્યાસ પૂર્ણ કરાવી પોતાનું પુસ્તક બાંધ્યુ ને એક શિષ્યને પુસ્તક સ્વસ્થાને મુકી આવવા કહ્યું. શિષ્ય પુસ્તક લઈને ઝૂંપડીમાં મુકવા તો ગયો પણ એકદમ ચીસ પાડીને પાછો આવ્યો. ગુરૂએ અચરજ સાથે પૂછ્યું - શું થયું બેટા ? તો શિષ્ય બોલ્યો - ગુરુજી અંદર તો સર્પ છે. શિષ્યના મૂખ પર ગભરામણના ભાવ સ્પષ્ટપણે જોઈ શકાતા હતા.

ગુરુ કહે - બેટા ! જરાય ગભરાઈશ નહીં. હું તને એક મંત્ર શીખવાડું છું. તે તું અંદર જઈને બોલ તેથી સર્પ ભાગી જશે. મંત્ર લઈને શિષ્ય ગુરુ વચનમાં શ્રધ્ધા સાથે અંદર ગયો અને મંત્રનો જપ કર્યો પણ સર્પ ન ગયો. બે, ત્રણ, ચાર, પાંચ......... દસ વાર જપ કર્યા પણ સર્પ ન ખસ્યો તે ન જ ખસ્યો. તેથી શિષ્ય બહાર આવ્યો. અને કહેવા લાગ્યો કે મંત્ર બોલવા છતાં સર્પ જતો નથી. આપના કહ્યા મુજબ પુરી શ્રદ્ધા અને નિષ્ઠાથી મેં મંત્ર જાપ કર્યો તેમ છતાં સર્પ ન ગયો, જવાની તો ક્યાં વાત, જરાયે ખસ્યો પણ નહીં.

શિષ્યે જ્યાં આટલી રજૂઆત કરી કે ગુરૂ તરત જ બધું જાણી ગયા. પછી ગુરૂ શિષ્યને કહેવા લાગ્યા. વત્સ ! હવે આ મંત્ર કામ ન લાગ્યો કાંઈ નહી તું આ દિવો લઈને અંદર જા.... આ શિષ્ય દિવો લઈને અંદર ગયો અને પાછળને પાછળ ગુરૂ તથા બીજા શિષ્યો પણ ઝૂંપડીમાં ગયા. દિવાના પ્રકાશમાં જોયું તો ખબર પડી કે તે સર્પ નહોતો પણ દોરડું પડ્યું હતું. બધાજ ખડખડાટ હસી પડ્યા. પછી ગુરુ બોલ્યા. - હે વિદ્યાર્થીઓ ! આ બનાવ ઉપરથી બહુ મોટો બોધ પ્રાપ્ત થયો, કાંઈ ખ્યાલ આવ્યો તમને ? બધા ગુરુ તરફ જોઈ રહ્યા. ત્યારે ગુરુ કહેવા લાગ્યા - અંધારામાં જેને સર્પ માની ગભરાતા હતા પણ દિવાના પ્રકાશથી હકીકત શું છે, સાચું શું છે તેનો ખ્યાલ આવ્યો. ખરૂને ?

જેમ દિવો પ્રકાશ આપે છે તેમ સાચું જ્ઞાન પણ પ્રકાશ આપે છે. જીંદગીનું સાચું રહસ્ય મેળવવું હોય, સુખનો રસ્તો શોધવો હોય તો જ્ઞાનરૂપી દિવાની જરૂર પડે છે. જે વ્યક્તિ પાસે જ્ઞાનરૂપ દિવો નથી, તેવો અજ્ઞાની જ્ઞાનરૂપ પ્રકાશના અભાવે જ્યાં ને ત્યાં અંધારામાં અથડાશે અને ભય ન હોવા છતાં જ્ઞાનના અભાવે ભય પામીને દુઃખી થશે. જીવનમાં અજ્ઞાન જેવું બીજું કોઈ અંધારૂં નથી. આ અજ્ઞાનરૂપ અંધારાને જ્ઞાનરૂપ દિવાથી જ દૂર કરી શકાય છે. બીજો કોઈપણ ઉપાય અજ્ઞાનરૂપ અંધારાને દૂર કરી શકતો નથી. માટે જ્ઞાની બનવું ખૂબ જરૂરી છે.

ગુરૂના મુખે આ વાત, આ બોધ સાંભળીને શિષ્યોને જ્ઞાનરૂપી દિવાનું મહત્વ સમજાયું. મિત્રો ! જ્ઞાનનું શું મહત્વ છે, જ્ઞાન જીવનમાં કેવી રીતે ઉપયોગી બની રહે છે તેનો ખ્યાલ આવ્યો ને ? આપણે ખૂબ ભાગ્યશાળી છીએ કે જીવન ઉપયોગી એવું જ્ઞાન આપણને મંદિર, સંત સમાગમ તથા શાસ્ત્રોના વાચનથી સહેજે સહેજે પ્રાપ્ત થઈ શકે તેવો સુગમ માર્ગ એટલે કે સંસ્કારી ધાર્મિક ને પવિત્ર આચરણ વાળા સત્સંગી કુટુંબમાં જન્મ મળ્યો છે, સત્સંગીનો સાચો યોગ પ્રાપ્ત થયો છે તો શરૂ થતા નવા વર્ષમાં વધુને વધુ સત્સંગનો યોગ પ્રાપ્ત કરી વધુને વધુ જ્ઞાની બની જીવનને ધન્ય બનાવીએ તેવી શુભેચ્છા સહ સહુને નવા વર્ષના નૂતનવર્ષાભિનંદન સાથે જય સ્વામિનારાયણ.